

SAULIUS KETURAKIS

Kauno technologijos universitetas

APIE KAI KURIUOS *MOBILIŲJŲ* MEDIJŲ TEORIJS ASPEKTUS

In Regard to Certain Aspects of *Mobile* Media Theory

SUMMARY

This article aims at discussing the transformations resulting from smartphones becoming a key tool to tell about experience. Most frequently mobile technology remains the only available technical tool in today's travel. Nowadays mobile phones, as the research suggests, are more likely to be worn as garments than carried as tools. In this way, mobile technology stands out in the history of technology, Mobile phones have an unusually intimate relationship with the holder. The article is concerned with the consequences of this relationship: the change in the concept of a digital image, increased confidence in its verisimilitude, an illusion of a specific location paradoxically highlighted by mobile technology and the change in authentic relationship with the reality. Moreover, it turns out, that using a mobile device as the main narrative tool reveals practices of narcissistic self-exploration.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje aptariamos transformacijos, atsiradusios mobiliesiems įrenginiams vis dažniau tampant pagrindine priemone papasakoti apie tai, kas patirta. Dažniausiai mobiliosios technologijos būna vienintelis turimas techninis įrankis šių dienų kelionėse, todėl daugiau dėmesio straipsnyje skiriama būtent joms. Kita vertus, kadangi, kaip rodo tyrimai, mobilieji telefonai šiandien tapę svarbesniu daiktu negu drabužiai, nešiojami kaip kokie įrankiai, mobiliosios technologijos technikos istorijoje išsiskiria neįprastai intymiu santykiu su jų turėtoju. Straipsnyje aptariamos tokio santykio pasekmės: pakitusi skaitmeninio atvaizdo samprata, padidėjęs pasitikėjimas jo tikroviškumu, paradoksaliai mobiliųjų technologijų akcentuojama konkrečios vietos iliuzija, pakitę autentiško santykio su tikrove požymiai. O mobiliuosius įrenginius naudojant kaip pagrindinį naratyvo įrankį, kaip paaiškėja, ypač išryškėja narcizinės savęs tyrinėjimo praktikos.

RAKTAŽODŽIAI: kelionė, kūnas, skaitmeninis atvaizdas, komunikacija, vieta.

KEY WORDS: journey, body, digital image, communication, location.

IVADAS

Kas yra mobilioji komunikacija? Anot Marshallo McLuhano, kartkartėmis tokius klausimus geriau kelti menininkams, nes būtent jie yra dėl medijų pasikeitusių pojūčių žinovai¹. Štai airių poetė Mairead Byrne eilėraštyje „What is a Cell Phone?“ į savo (ir į straipsnyje keliamą) klausimą atsako, kad mobilusis telefonas yra tarsi laikrodys, tik rodo jis ne valandas, o tai, jog tu pats esi. Kiekvieną kartą, kai žvilgteli, kad ir kur būtum, „you use it to check that you exist“².

Jei jau kalbama apie mobilumą, apie judėjimą, tai kitas klausimas būtų apie kelionę. Kelionė, anot filosofo Jacques'o Derrida, yra turbūt svarbiausia erdvinė kategorija, nes su ja genealoginiais ryšiais galima susieti beveik visas svarbiausias erdvinės patirties sąvokas: namai, buvimas svetur, sienos peržengimas, išvykimas ir atvykimas etc.³

Greta erdvinės semantikos, anot Derrida, kelionė – tai esamojo momento privilegijavimas⁴. Kelionė visuomet yra *dabar*, ji baigiasi kur nors atvykus, todėl keliautojas yra tas, kuris niekaip nepasitenkina esamojo momento tašku, kuris jaučia, kad esmė nuolat išslysta jam iš akiračio ir arčiausiai jos būni, kai esi kelyje. Šis nepasitenkinimo tuo, kur esi, bruožas keliautoją sieja su mąstytoju – abu ieško naujo, nepatirtų dalykų, tam tikra prasme palieka save tam, kad išpil-

dytų sapnus apie kažką kita. Dar kitaip sakant, keliautojas yra tas, kuris palieka pirminį šaltinį. Ir dažnai tik tam, kad tą pirminį šaltinį vėl iš naujo atrastų⁵.

Tad kelionė yra nuolatinio susitikimo su Kitu būseną, patirties ir intelektualinio gyvenimo palaikymas esant nuolatiniam kismui, performatyvui. „Nothing behind me, everything ahead of me, as is ever so on the road“, – kaip pasakyta Jacko Kerouaco *On the Road*⁶. Šią akimirką sunku apčiuopti, sunku reflektuoti, nes ji pernelyg laki, bet kokiu pavidalu fiksuota, įvilкта į medijas tuoj pat savo performatyvumą praranda, miršta. Tačiau – paradoksas – ši mirties akimirka leidžia sugrįžti prie kelionės esmės pačiam keliautojui nepasiekiamu intensyvumu.

Tokia kelionės samprata yra daug platesnė nei tiesiog judėjimas iš vienos geografinės vietos į kitą. Šitaip suprasta kelionė tampa bet kokio pokyčio refleksijos ir reprezentacijos, tinkamos supratimo perspektyvos ieškojimo metafora. Straipsnyje bus aptariami šios kelionės metaforos pokyčiai iš mobiliųjų technologijų, dėl savo esminės funkcijos esančių nuolat kelyje, perspektyvos. Būtent mobiliosios technologijos šiandien dažniausiai įsiterpia į kelionės patirčių medijavimo procesus sukurdamos visiškai naujas judėjimo, aplinkos ir savęs patirties bei jos refleksijos ir komunikavimo praktikas.

KELIAUTI: RAŠTU, ATVAIZDU, TINKLU

Pasakius, apie ką bus kalbama, dar kartą galima pasakyti, apie ką nebus kalbama. Šiame straipsnyje nebus analizuojamas kelionės esamojo laiko momentas

ir jo subjektas; bus analizuojamos tik tos situacijos, kai kelionės performatyvumas numarinamas ir judėjimas virsta sustingusiu žodiniu pasakojimu, kelionės už-

rašais, fotografijomis ar filmuotais kine-
matografiniais fragmentais. Tikėtina,
kad keliautojo pasirinkimas koku nors
būdu užfiksuoti savo patirtis yra svar-
bus pačiai kelionei, jos pobūdžiui ir ke-
liautojo santykiui su vis iš naujo susitin-
kamu Kitu suprasti. Nuoseklus pasa-
kojimo logika čia reikalautų plataus is-
torinio kelionių užrašų žanro tyrimo,
tačiau ne tai yra aptarimo tikslas. Vis
dėlto keletu istorinių iliustracijų tarsi
fono formuluojamai problemai nepa-
vyks išvengti. Tad priminsiu tik du kla-
sikinius kelionės aprašymus – amerikie-
čių rašytojo Iano Frazierio 1989 m. ke-
lionės užrašus *Great Plains* ir 1962 m.
Johno Steinbecko kelionės romaną *Trav-
els with Charley: In Search of America*.

Kalbant apie Frazierio kūrinių būtina
priminti, kad JAV kultūroje geografinės
Didžiosios lygumos, galima sakyti, yra
didžiųjų amerikietiškujų pasakojimų ga-
mybos mašina⁷. Iš čia kilę, čia veikė ir
begale tekstų buvo įamžinti didieji indė-
nų vadai Sittingas Bullas ir Crazy
Horse'as, čia siautėjo Billy the Kid, čia
kaubojišką romantizmą sukūrė ir išpopu-
liarino bizonų medžiotojas bei *šoumenas*
Buffalo Billas. Bet XX a. antroje pusėje
Didžiosiose lygumose jau nieko panašaus
nebebuvė – nei herojiškų kauboju, nei bi-
zonų kaimenių. Į šį buvusį JAV didžiųjų
pasakojimų šaltinį, virtusį nykia provin-
cija, nelabai užklysdavo ir patys ameri-
kiečiai. Kaip sakė Frazieris, jie nebent
praskrisdavo keliolikos kilometrų aukš-
tyje. Niekas nebeskaitė ir Didžiųjų lygu-
mų auroje atsiradusių tekstų. Vieta ir su
ja susijusi kaubojiškoji kultūra jau nebe-
buvo ta erdvė, kuria keliaujama.

Frazieris paskyrė pora metų kelio-
nėms po šią vietovę, jų aprašai *Great*

Plains tapo bestseleriu. Skaitant šią knygą
akivaizdu, kad keliauta ne tiek geografi-
ne erdve, kiek ankstesnių Didžiosioms
lygumoms skirtų tekstų trajektorijomis,
parodant naujuosius Didžiųjų lygumų
gyventojus, naujuosius herojus, atsiradu-
sius begalinėje tuštumoje išnykus kaubo-
jiškajai mitologijai. Ir skaitant Frazierio
tekstą būna aišku, jog tai labiau kelionė
rašytiniu tekstu nei kokia niekam neži-
noma *terra nullius*, kelionė tam, kad skai-
tytojas prisimintų tą jau primirštą Di-
džiųjų lygumų literatūrą, sugrįžtų prie
jos taip, kaip Frazieris sugrįžo į vietas,
kur atsirado daugybė JAV kultūros hero-
jų. Svarbu tai, kad pats šių kelionių užra-
šų autorius nekviečia leisti į tikrą kelio-
nę kaip jis. Visiškai adekvatus galėtų
būti apsisprendimas pakeliauti rašyti-
niais tekstais, skirtais kaubojiškosios kul-
tūros ištakoms, čia suvokti savo šaknis.

Čia esminis motyvas leisti į kelionę
yra rašytinė literatūra. Frazieris tampa
savotišku skaitytoju, savo knygoje paro-
dančiu, kaip tie buvę šlovingi kaubojiški
laikai galėtų būti *perskaityti* dabar. Jis
kviečia skaitytoją pakartoti jo kelionę
rašytinėse didžiosiose teksto lygumose.
Ir raštas, klasikinė literatūra čia tampa
svarbiausiu eksponatu, sąlygišku turistų
traukos centru.

Kitas amerikiečių rašytojas Johnas
Steinbeckas kiek anksčiau, XX a. 7 dešim-
tmetyje, nutarė pasižiūrėti, kaip atrodo
Amerika, „apie kurią tiek rašęs“. Jis nu-
sipirko namelį ant ratų, pagal Cervante-
so romano *Išmoningasis hidalgas Don Ki-
chotas iš La Manšo* pagrindinio herojaus
žirgo vardą pavadino jį Rosinantu ir, pa-
siėmęs mylimą pudelį Charley, leidosi į
kelionę. Kaip ir Frazierio atveju, čia ke-
lionė vyko skaičiuojant daugiau rašytinio

teksto nei realios Amerikos kilometrus, tik vienu metu buvo keliamas dviem tekstų plotais – savųjų ir Cervanteso⁸.

Tai rašytinio žodžio kelionės diskursas, rašytinės kultūros formuojama atmintis. Frazieris siūlo amerikiečiams ją susigrąžinti pačioje interneto bumo aušroje. Prisiminti Amerikos praeitį taip, kaip ji buvo užrašyta. Steinbecko kiek ankstesnės kelionės tikslas buvo kitas – savąjį tekstą suvokti kaip tam tikrą žemėlapi, pabandyti pasaulį suprasti atvirksčiai, kaip *aprašomąjį* tekstą, o ne įprastiniu būdu⁹.

Pratęsiant šį tarsi istorinį ekskursą ir kalbant apie kelionės fiksavimą atvaizdais, tiek fotografija, tiek kinas kuria kitokius atminties pavidalus. Šia proga verta prisiminti lietuviavo avangardinio kino kūrėjo ir poeto Jono Meko 1967 m. Romoje vykusį pokalbį su ne mažiau avangardistiniu italų režisieriumi ir rašytoju Pieru Paolo Pasolini¹⁰. Pokalbyje

Mekas entuziastingai giria kino kameras, jas kategoriškai priešina rašomosioms mašinėlėms – kino kamera tikrovę fiksuojanti tokią, kokia ji yra, o kadangi kamerų yra daug, tikrovė niekur nepasislėps, jos nebus įmanoma falsifikuoti. Į šį optimizmą Pasolini atsako ironiškai klausimu: o koks skirtumas tarp kino kameros ir rašomosios mašinėlės ir kodėl kinas yra geresnis kelias išlaisvinti tikrovę nei literatūra?

Mekas atsakė, kad rašydami kiekvienas tikrovę vaizduojame savaip, o kino kamera kiekvieno mūsų individualumą tarsi panaikina, tikrovė dėl kameros išlieka tokia pati nepaisant mūsų skirtumų. Pasolini nebetęsia diskusijos, nebetęsime jos šiame straipsnyje ir mes. Pakaks išryškinti požiūrių skirtumus į dvi tikrovę *gaminančias* mašinas – rašomąją mašinėlę ir kino kamerą – ir tai, kaip jos pasielgia su mumis, mąstančiais subjektais, jei jas pasirenkame partneriais savo kelionėse.

MOBILIOJI NEREFLEKSIJA

Jei tik bent kiek atsitrauksime ir į kelionę imsime žiūrėti ne tik kaip, anot Derrida, esamojo laiko momentą, labai svarbi taps atminties problema – kelionė kaip visuma yra atsimenama. Mobilieji įrenginiai šią atmintį transformuoja kitaip nei raštas ar fotografija. Mobilieji įrenginiai atmintį tiek keičia, kad tyrinėtojai siūlo vartoti specialų *memobilia* terminą, skirtą mobiliųjų įrenginių transformuotoms atminties formoms apibūdinti¹¹. Pačiame termine yra užkoduoti svarbiausi šių dienų žmogaus kultūrinių praktikų bruožai: *me* – orientacija į patį save, *mo* – orientacija į mobilumą bei

meme – pavidalas, leidžiantis plisti informacijai tarsi virusinei infekcijai.

Kuo pasižymi ši specifinė, mobiliųjų įrenginių transformuojama atmintis?

Pirmiausia reikėtų akcentuoti tai, kad mobilieji įrenginiai, kaip rodo tyrimai, jau nėra nešiojami, bet tai labiau dėvimi įrenginiai¹². Šis mobiliųjų įrenginių statuso pokytis lemia kur kas didesnę mobiliosios įrangos intymumo mastą žmogaus gyvenime. Sakykime, tradicinė filmavimo kamera paprastai naudojama specialioms, ypatingoms progoms užfiksuoti – vestuvėms, gimimo dienoms, kitoms didelėms šventėms. Jos savotiškas daly-

vavimas savaime reiškia progos išskirtinumą, įvykio unikalumą. Ir pirmiausia todėl, kad jos būna su mumis ne visuomet. Priešingai, mobiliųjų įrenginių kameros dėl to, kad visuomet yra su mumis, skirtos fiksuoti ir įsiminti kasdieniausius mūsų gyvenimo momentus¹³.

Kitas svarbus mobilaus įrenginio bruožas – nuolatinis buvimas prisijungus prie komunikacijos tinklų. Mobiliųjų įrenginių atveju nuo tikrovės fiksavimo momento iki viešos rezultatų apžiūros kur nors socialiniuose tinkluose praeina tik akimirka. Galima sakyti, jog laiko distancija tarp tiesioginės patirties, jos užfiksavimo vizualiu ar tekstualiu pavidalu ir paskelbimo yra tiek maža, kad įmanoma kalbėti apie visų šių trijų situacijų vienalaikiškumą¹⁴. Turint omenyje kelionę ir keliavimą, ypač tą plačiąją kelionės reikšmę, kurią pasiūlo Derrida, mobilieji įrenginiai iš keliautojo atima bet kokią refleksijos galimybę. Arba, ki-

taip sakant, kelionės dėvint mobiliuosius įrenginius refleksijos centras yra ne keliautojas, o keliautojo stebėtojas, galintis tai daryti beveik realiu laiku. Remiantis klasikine kelionės kaip tam tikros refleksijos samprata, keliautojas, savo kelionės patirtis kaupiantis ir perduodantis mobiliaisiais įrenginiais, galima sakyti, net nekeliauja. Tikrasis keliautojas yra duomenų interpretatorius, suteikiantis jiems naratyvinį rišlumą ir reikšmę. Tokią išvalgą pratęsia Levo Manovichiaus idėja, kad naujosios medijos iš esmės pakeitė atvaizdo sampratą, nes pasyvius žiūrovus pavertė aktyviais vartotojais. Atvaizdas jau nebėra tai, į ką žiūrovas žiūri, ieško atitiktumų savo atmintyje ir, derindamas juos ir atvaizdą, atranda įvairius prasminius efektus. Naujųjų medijų vartotojas yra tas, kuris atvaizdą *vartoja* aktyviai – jį didina ar mažina, karpą ar kitokiu būdu pritaiko prie savo informacinės tikrovės¹⁵.

NEKOKYBIŠKA TIKROVĖ

Kai tikrovės patirtis, jos užfiksavimas koku nors medijuotu pavidalu bei publikavimas apima tik mirksnį, kai kurių medijų naudojimas tampa labai problemiškas. Rašto medija reikalinga kur kas didesnių laiko investicijų nei skaitmeninio atvaizdo sukūrimas, todėl kartais teigiama, jog mobilieji įrenginiai ir jų sukeltos kultūrinių praktikų permainos iš esmės ir yra viena atvaizdo bei vizualiosios kultūros įsigalėjimo šiandienos kultūroje priežasčių¹⁶. Mobilieji įrenginiai, galima sakyti, ima diktuoti savo sąlygas ir mums duoda per mažai laiko, tarkime, užrašyti tikrovės įspūdžius ar

juos fiksuoti koku nors kitokiu daugiau laiko reikalaujančiu būdu. Tuo pat metu būtina pabrėžti, jog mobilaus įrenginio užfiksuotas atvaizdas yra kitoks nei tradicinis ar net skaitmeninės fotokameros. „Mobilieji atvaizdai“ dažnai patiriami kaip labai asmeniškai ar netgi intymūs. Juos siunčiant išgyvenama beveik taktinio pobūdžio komunikacija, tarsi būtų bendraujama kūniškais savęs fragmentais¹⁷. Lygiai tokia pati patirtis susijusi ir su tekstine ar vaizdo komunikacija mobiliaisiais įrenginiais. Jie leidžia susidaryti iliuziją, kad komunikuojama labai autentiškomis, privačiomis patirtimis,

požiūriais ar pojūčiais. Kai kuriuose tyrimuose ši iliuzinė netarpiškumo patirtis kartais apibūdinama taip, tarsi mobilieji įrenginiai leistų užsimegzti kažkam, kas yra panašus į telepatinį ryšį arba keitimąsi sapnais¹⁸.

Paradoksas, bet mobiliųjų įrenginių sąlygotas laiko deficitas lemia ne tik pasikeitusią keliautojo bei kelionės reikšmę, bet ir užfiksuojamus objektus. Dėl mobiliųjų įrenginių labai susilpnėjus kelionės ir refleksijos sąsajai, paprasčiausias keliautojo fiksuojamas objektas yra... pats keliautojas. Kelionė su mobiliaisiais įrenginiais yra ištisas *selfie* performansas, kai pagrindinis patiriamas objektas yra pats keliaujantis subjektas¹⁹. Sakoma, kad mobilusis įrenginys vartotojui net kelia didesnę susidomėjimą nei vieta, kurioje jis yra atsidūręs²⁰. Tam tikra prasme paties vartotojo kūnas yra jam svarbesnė vieta nei tai, kur yra tas kūnas. Galima sakyti, kad mobilusis įrenginys yra tapęs daugiau savojo kūno nei aplinkos tyrinėjimo įrenginiu.

Tai yra esminis patirties pokytis, kurį būtų galima apibūdinti kaip žvilgsnio perkėlimą nuo supančios tikrovės į rankas, kartu su jose esančiu mobiliuoju įrenginiu²¹. Mobilusis įrenginys, ypač su fotokamera, pradeda kurti skaitmeninius atvaizdus, kurių nebeįmanoma apibūdinti kaip autonomiškų reginių, tai procesai, apimantys ir įvairias kūno praktikas. Šios pradeda priklausyti ne tik nuo kūno, bet ir nuo santykio su mobiliuoju įrenginiu intymumo, paties įrenginio erdvių charakteristikų²². Kaip poetiškai pažymima kai kuriuose mobiliųjų įrenginių kaip ypatingo daikto patirties tyrinėjimuose, mobilusis įrenginys – ypač, jei tai per pastaruosius pora paskutiniųjų metų pa-

sirodęs modelis, – nuolat provokuoja mus įsitraukti į bendrą žaidimą. Jis netgi vilioja mus savo animuotomis programėlių ikonomis ir garsais, forma bei paviršiaus danga, klavišų išsikišimais ir bet kuria kita detale²³. Tokia interpretacija iš esmės mobiliųjų įrenginių priskiria postmodernios tikrovės fenomenams, kuriems būdingas formos ir emocijos ryšys. Priešingai, modernistiniame modelyje forma buvo susijusi su funkcija²⁴.

Kitaip sakant, priešingai nei klasikinė fotokamera, reikalaujanti, kad žmogaus kūnas paklustų jos logikai, mobilusis įrenginys adaptuojasi prie žmogaus kūno, nebetrukdo jo natūraliai kinetikai. Ir gautuose atvaizduose šios pasikeitusios kūno praktikos ryškiai atsispindi. Todėl kalbant apie mobiliųjų įrenginių sukurtus atvaizdus dažnai formuluojamas poslinkis nuo okulacentristinės prie haptinės estetikos su jos kūniškumo praktikomis²⁵.

Kaip nurodo etimologija, graikiškos kilmės žodis „haptinis“ reiškia būti susietam su kuo nors. Haptine funkcija pirmiausia pasižymi lytėjimo jausmė, būtent ji sukuria abipusį aplinkos ir mūsų kontaktą. Lytėjimo būdas sukuria mūsų ir mūsų aplinkos komunikatyvią vartotojo sąsają²⁶. Mobilaus įrenginio sukuriamas mūsų ir mūsų aplinkos sąsaja pasižymi tam tikra estetine raiška. Ji pirmiausia susijusi su impulsyviu mobiliųjų įrenginių vartotojų poreikiu susieti įrenginį su gestu, judesiu koreguoti fokuso ir kontrasto fotografinio atvaizdo charakteristikas. Judesio nulemtas prastas fokusas, išderinti šviesumo bei kontrasto parametrai vartotojams atrodo kaip žaismingi, performatyvūs savojo kūno veiklos pėdsakai atvaizde. Šis atsitraukimas nuo atvaizdo techninės ko-

kybės imperatyvo, viena vertus, žymi pasitraukimą nuo vartotojiškumo estetikos, kita vertus, nurodo atvaizdo performatyvumą, kai vizualiosios atvaizdo ypatybės jungiasi į hibridines kombinacijas su kūnu.

Būtent dėl žemos raiškos mobiliųjų įrenginių fotografijos ir vaizdo įrašai ver-

tinami šiandienos komunikacijoje dėl jų netarpiškumo, turinčio savąją prastos techninės kokybės žymimą spontaniškumo, minties greičio, idėjų mišavimo ir maišymo, atvaizdo ir emocijos jungčių, prasmės daugiasluoksniškumo, sąmonės srauto bei kolektyvinės, tegu ir chaotiškos, sąmonės estetiką.

MOBILI VIETA

Tokia mobiliųjų įrenginių estetika kartais tyrimuose vadinama japonišku terminu *keitai* estetika, pagal mobilaus telefono pavadinimą japonų kalba – *keitai denwa*. Svarbūs šios estetikos bruožai – kūno patirties integravimas į filmavimo, fotografavimo, rašymo ir žiūrėjimo ar skaitymo praktikas. Taip pat šiai estetikai būdinga nuolatinis buvimas „tarp“: tarp fotografijos, vaizdo įrašo, rašytinio teksto, muzikos. *Keitai* estetika – tai nuolatinis sąsajų kūrimas, komunikaciją susiejant su optinių leščių bei ekrano ir klaviatūros generuojamomis medijomis²⁷. Bet kokios mobiliuoju įrenginiu užfiksuotos informacijos komunikuojamumas sukuria būseną, kurią prancūzų mokslininkas Christianas Licoppas yra pavadinęs „connected presence“²⁸. Šiuo terminu jis nusako būseną, kai žiūrovui informacija siuntinėjama reguliariai tam tikrą ilgesnį laikotarpį. Ir tuomet komunikacija nuosavu mobiliuoju įrenginiu verčia dalyvį pradėti jausti ypatingą nuolatinio ryšio, buvimo prisijungus būseną. Ši būseną nuspalvina iš esmės visą informaciją, kuria dalijamasi mobiliaisiais įrenginiais. Atvaizdas, atsiųstas mobiliuoju įrenginiu, jau nebėra tik atvaizdas, tai yra ir minėto nuolatinio prisijungimo iliuzijos dalis.

Praktikos, atsirandančios šioje komunikacijoje, netikėtai mobiliaisiais įrenginiais kurtus atvaizdus ir tekstus sugrąžina į laikus, kai meno kūrinys buvo būtina susietas su kokia nors konkrečia vieta – ola, pastatu. Tokio meno patirtis neišvengiamai būdavo susiejama su koku nors ritualu. Gautas pranešimas mobiliojo įrenginio vartotoją visuomet informuoja vibracija arba garsu. Ir ši akimirka sukuria tam tikrą lūkesčio, nekantrumo situaciją, kuri yra labai svarbi pranešimo „atidarymo“ ritualinė dalis²⁹. O pats pranešimas yra tarsi atskirtas nuo kasdienybės srauto iki pat akimirkos, kol mobiliojo įrenginio turėtojas, pasinaudodamas savo galiomis, jį atidarys³⁰.

Tačiau vienas svarbiausių šios *keitai* estetikos bruožų – teksto ir atvaizdo susiejimas su konkrečia vieta. Kad ir kaip paradoksaliai skambėtų, būtent nuolat judantys mobilieji įrenginiai, panaikinę ribas tarp įvairių medijų, itin akcentuoja vietos reikšmę patirties mediacijoje, nes ji būna vienintelis originalios ir autentiškos patirties požymis. Kaip nurodoma tyrinėjimuose, mobilusis įrenginys priešinasi tendencijai atsieti žiūrovą nuo vietos, apčiuopiamo buvimo *ten* pojūčio³¹. Tačiau ši konkreti tikrovės vieta

tampa laidi kitoms „tikrovėms“, įvairioms virtualioms skaitmeninėms aplinkoms, avatarams. Mobilusis įrenginys gali tarp jų visų sukurti jungtis ir klasikinę vietą transformuoti į hibridinę, kurioje fizinė vieta bus sumišusi su įvairiomis skaitmeninėmis „vietomis“ bei virtualiomis socialinėmis aplinkomis³².

Mobilusis įrenginys susieja realaus pasaulio patirtis su naujųjų medijų kontekstais, technologiją – su kūnu ir vietas

pojūčiu³³. Jis tampa langu į pasaulį, padedančiu mums jausti, kad šitaip matome pasaulį aiškiau, o svarbiausia, kad šiomis savo patirtimis galime tuojau pat pasidalinti. Tokiu būdu mes pasaulį atrandame, o kartu – ir save pačius jame. Pojūtis, kad kitokiu būdu pasaulio *taip* negalėtume patirti, jis niekaip mums negalėtų pasirodyti iš *taip arti*, mus daro labai priklausomus nuo mobiliųjų įrenginių.

IŠVADOS

Neseniai Vašingtone ir Antverpene buvo nuspręsta, kad įsitraukę į mobiliuosius įrenginius, žmonės eidami Kito tarsi nemato – jie trunkosi vieni į kitus, daužo brangius aparatus ir patys susižeidžia. Keliaujantieji paprastai renkasi nežinomas, nematytas erdves. Bet minėtuose miestuose vaikščiojantiems su mobiliais įrenginiais buvo nubraižytos specialios linijos, į kurias orientuodamiesi jie gali ramiai, nerizikuodami susidurti ar pasiklysti eiti ir rašyti trumpasias žinutes ar žvalgytis po savo *Facebook* paskyrą³⁴. Nors ir judėdami, būdami mobilūs, šie keliautojai, kaip atrodo iš šalies, tegali judėti iš anksto numatytais tra-

jektorijomis. Ar tai klasikinių kelionės ir keliautojo bei su jomis metaforiškai susijusių asmenį negrįžtamai keičiančių refleksijos praktikų išnykimas? Straipsnyje apžvelgti tyrimai leidžia nujauti, kad net jei ir kelionė vis dar reiškia pokytį, radikaliai pakito plotmė, kurioje šio pokyčio ieškoma. Regis, užuot siekus susitikti Kitą, su mobiliuoju įrenginiu „keliaujama“ tam ir taip, kad neišklystum iš savęs paties kaip tam tikrų patirties linijų trajektorijos. Prisiminus straipsnio pradžioje cituotą poetę Byrn, mobiliosios komunikacijos kelionėse tapo pasitikrinimo, kad vis dar esi, savęs susigrąžinimo, nenuėjimo *per toli* priemonė.

Literatūra ir nuorodos

¹ Marshall McLuhan, *Understanding Media*. London and New York: Routledge, 2005, p. 33.

² Mairead Byrne, What is a Cell Phone? *The American Poetry Review* 36, 2007. Prieiga per internetą: < <http://aprweb.org/poems/what-is-a-cell-phone5> >

³ Jacques Derrida, Catherine Malabou. *Counterpath: Travelling with Jacques Derrida*. Stanford Ca.: Stanford University Press, 2004, p. 17.

⁴ Ten pat, p. 31.

⁵ Ten pat, p. 26.

⁶ Jack Kerouac, *On the Road*. New York: Penguin Books, 1999, p. 183.

⁷ Kaip vieta ir abstrakti sąvoka gali sutapti, gerai matyti iš Derrida pasakymo, jog XX a. 8 dešimtmčio „Amerika yra dekonstrukcija“ (Jacques Derrida, Catherine Malabou. *Counterpath: Travelling with Jacques Derrida*. Stanford Ca.: Stanford University Press, 2004, p. 96).

⁸ Jackson J. Benson, *The True Adventures of John Steinbeck, Writer*. New York: Viking Press, 1984, p. 137.

- ⁹ Ten pat, p. 41.
- ¹⁰ Harriet Staff, Jonas Mekas Talks to Pier Paolo Pasolini. *Bomb*, 1967. Prieiga per internetą: <<http://www.poetryfoundation.org/harriet/2014/12/at-bomb-jonas-mekas-talks-to-pier-paolo-pasolini-rome-1967/>>
- ¹¹ Anna Reading, The mobile family gallery: Gender, memory and the cameraphone, *Trames. Journal of the Humanities and Social Sciences* 12 (3), 2008, p. 358.
- ¹² Scott W. Campbell, Yong Jin Park, Social implications of mobile telephony: the rise of the personal communication society. *Sociology Compass*. 2(2), 2008, p. 378.
- ¹³ Fumitoshi Kato, Daisuke Okabe, Mizuko Ito, Ryuhei Uemoto, Uses and Possibilities of the Keitai Camera. *Personal, Portable and Pedestrian. Mobile Phones in Japanese Life*, Mizuko Ito, Daisuke Okabe & Misa Matsuda (ed.). London: MIT Press, 2005, p. 307.
- ¹⁴ Lisa Gye, Send us your photos now! Citizen Journalism and mobile camera phones. *Mobile Media*. Sydney: University of Sydney Press, 2007. Prieiga per internetą: <http://www.mobilemedia2007.net/12_proceed.html>
- ¹⁵ Jan van Looy, Digital Marx: Manovich's New Language of Media. *Image and Narrative* 6, 2003. Prieiga per internetą: <<http://www.imageandnarrative.be/inarchive/mediumtheory/janvanlooy.htm>>
- ¹⁶ Giuliana Bruno, *Atlas of Emotion: Journeys in Art, Architecture, and Film*. London: Verso, 2008, p. 112.
- ¹⁷ Martin Sønderlev Christensen, *As We May Feel: Interpreting the Culture of Emerging Personal Affective Mobile Media* (unpublished PhD thesis). Copenhagen: Department of Innovative Communication, IT University of Copenhagen, 2004, p. 18.
- ¹⁸ Richard Shusterman, *Performing Live: Aesthetic Alternatives for the Ends of Art*. Ithaca and London: Cornell University Press, 2000, p. 38.
- ¹⁹ John Durham Peters, Witnessing. *Media, Culture and Society* 23(6). New York: University of Iowa Press, 2001, p. 709.
- ²⁰ Don Idhe, Bodies in Technology. *Electronic Mediations*, Volume 5. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2002, p. 68.
- ²¹ Claire Lobet-Maris, Mobile phone tribes: youth and social identity. *Mediating the Human Body: Technology, Communications and Fashion*, Leopoldi Fortunati, James E. Katz and Riccini Raimonda (eds.). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2003, p. 90.
- ²² Martin Sønderlev Christensen, *As We May Feel: Interpreting the Culture of Emerging Personal Affective Mobile Media*, p. 63.
- ²³ Lev Manovich, Interaction as an Aesthetic Event. *Vodafone Receiver*. Issue 17, 2007. Prieiga per internetą <<http://www.vodafone.com/flash/receiver/12/articles/index04.html>>
- ²⁴ Deana McDonagh, Paul Hekkert, Jeroen van Erp, Diane Gyi (eds). *Design and Emotion*. New York: CRC Press, 2003, p. 93.
- ²⁵ Mark Hansen, *New Philosophy for New Media*. Cambridge: The MIT Press, 2004, p. 10.
- ²⁶ Giuliana Bruno, *Atlas of Emotion: Journeys in Art, Architecture, and Film*, p. 23.
- ²⁷ Fumitoshi Kato, Daisuke Okabe, Mizuko Ito, Ryuhei Uemoto, Uses and Possibilities of the Keitai Camera. *Personal, Portable and Pedestrian. Mobile Phones in Japanese Life*, p. 308.
- ²⁸ Christian Licopp, Video communication and 'camera actions'. *Journal of Pragmatics* 76, 2014, p. 26.
- ²⁹ Marshall McLuhan, *Understanding Media*, 2005, p. 289.
- ³⁰ Philip Auslander, *Liveness: Performance in a Mediatized Culture*. London and New York: Routledge, 1999, p. 48.
- ³¹ Mark Hansen, *New Philosophy for New Media*. Cambridge: The MIT Press, 2004, p. 25.
- ³² Adriana de Souza e Silva, Interfaces of Hybrid Spaces. *The Cell Phone Reader: Essays in Social Transformation*. A. P. Kavoori and N. Arceneaux (eds.). New York: Peter Lang Publishing, p. 22.
- ³³ Martin Sønderlev Christensen, *As We May Feel: Interpreting the Culture of Emerging Personal Affective Mobile Media*, p. 11.
- ³⁴ Šiek tiek apie šį projektą: <<http://www.boredpanda.com/text-walking-lanes-mlab-belgium/>>